

Олена ПОХИЛЮК,
кандидат філологічних наук, голова циклової комісії
викладачів української філології,
викладач української мови та літератури
Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

Інтерактивний урок української мови в 3 класі

Ознайомлення з історією рідного міста, легенди про його заснування, чудові поетичні рядки, пісенні тексти пробуджують у школярів-початківців синівські почуття, бажання примножувати трудову славу малої батьківщини, милуватися її сьогоденням, берегти пам'ятки старовини. Відповідно до навчальної програми з української мови для 3 класу, учні повинні вміти записувати власні назви рідного міста чи села, назви вулиць, майданів, річок, свою домашню адресу тощо. Використання місто-знатчого матеріалу на уроках української мови під час опрацювання правопису великої літери в початкових класах сприяє ґрунтовнішій реалізації соціокультурної змістової лінії програми.

Т е м а . Закріплення навичок правопису власних і загальних іменників.

М е т а . Закріпити навички правопису власних і загальних іменників, вміння виділяти іменники серед інших частин мови через правильно поставлене питання; збагачувати словниковий запас учнів; вдосконалювати навички грамотного письма; розвивати пізнавальну активність учнів; виховувати патріотичні почуття.

О б л а д н а н я . Мультимедійна презентація, куб, аудіозапис легенди "Вінниця", світлини людей різних національностей, картки для групової роботи "Вігрило", динамічна наочність "Пазли", букет квітів з повідомленнями, орфографічні словники, ілюстрації – краєвиди Вінниці.

Культурологічна тема. Рідна Вінниця моя.
Тип уроку. Урок осмислення знань, формування на їх основі необхідних умінь і навичок.

Зміст уроку

I. Організація учнів для роботи.

Створення емоційно-піднесеного настрою.

От і нам дзвенить дзвінок.
В гості йде до нас урок.
Усміхаємось сонечку:
– Здрастуй, золоте!
Ми всміхаємось квіточці –
Хай вона росте!
Ми всміхаємось дошику:
– Лийся, мов з відра.
Гостям усміхаємось –
Зичим їм добра!

II. Актуалізація опорних знань.

Технологія "Кубування".

"Кидаємо" дітям куб з питаннями на кожній грани.

1. Які слова називаються іменниками?
2. На яке питання відповідають іменники – назви істот? Наведіть приклади таких іменників.
3. На яке питання відповідають іменники – назви неістот? Наведіть приклади таких іменників.
4. Які іменники називаються власними назвами? Наведіть приклади.
5. Які іменники називаються загальними назвами? Наведіть приклади.
6. Які іменники треба писати з великої букви?

ІІІ. Мотивація навчальної діяльності учнів і повідомлення теми та мети уроку.

Учитель зазначає, що не всі учні дали вичерпні відповіді на питання про іменники. Отже, нам ще необхідно багато працювати, щоб не помилитись.

Саме тому на сьогоднішньому уроці ми закріпимо навички правопису власних і загальних іменників; дізнаємось про визначні місця та видатних людей Вінниці, розширимо знання про інші країни світу тощо.

3.1. "Добери назву".

Послухати вірш, дібрати до нього назву (Вінниця).

Я у Вінниці живу,
місто я своє люблю.
Тут живе моя сім'я,
тут росту, навчаюсь я.
Друзів маю я багато,
маю маму, маю тата.
Поспішаю в школу зранку,
горда тим, що вінничанка.

Л. Колесник

3.2. Каліграфічна хвилинка і словникова робота.

Вв Вінниця

3.3. "Знайди іменники".

Відшукати у вірші іменники, поставити до кожного з них питання х т о? або щ о?

ІV. Тренувальні вправи на осмислення знань, умінь, навичок за певною системою з поступовим ускладненням форм роботи, зростанням самостійності й творчості учнів.

4.1. Технологія "Активне слухання".

Записати у відповідні колонки на дошці почуті в аудіозаписі переказу про Вінницю 5 загальних та 5 власних іменників. По завершенні роботи спробувати назвати спільну орфограму для всіх власних назв.

Вінниця

Багата, щедра і неповторно гарна земля – Україна! В який куточек не зазирнеш – хвилююча тайна, диво!

Вінниця! Перлина Поділля! Квітучі вулиці, парки, сади. Дрімучі ліси, порослі кущами-хащами, болота–озера–ставки, облямовані очеретами-осокою? Може, то умільці, виготовляючи віники, започаткували назну поселення? Недарма і річечка звється Вінничка! Гадати можна довго. Та з народних вуст дійшов переказ про подію, яка, ймовірно, й дала назну місту.

Давно це було. На благодатній землі Поділля споконвіку селилися люди, бо добре тут жилося, панував повний достаток. Тільки доклади праці – і всього буде вдосталь. Та не кожен живе своєю працею... Є такі народи, котрим хочеться задарма все мати. Тож і вчиняють розбій на чужих землях, грабують працьовитих людей, забирають у рабство господарів усього вкраденого.

З давніх-давен на берегах мальовничої річки Бог (а тепер вона має назну Південний Буг) жили миролюбні

роботящи люди – богуни. Вони сіяли хліб, доглядали тварин, плекали сади, ростили дітей.

Дізналися лихі нападники про іхній багатий край, налетіли темною хмарою, витоптали кіньми щедрі ниви, позабирали богунів у полон. І раптом побачили на лузі дівчину, що, як вихор, неслася до річки. Здавалося, що вона не бігла, а летіла! Десятки вершників кинулись навпереми. Напнулися луки, і десятки стріл впалися у дівоче тіло. Та дівчина продовжувала свій летючий біг вже у хвилях ріки. Пірнула у хвилі Бога і... не виринула більше.

Чорною хмарою покинула поселення навала чужинців. І вже ніхто не бачив, як лагідна хвilia Бога внесла на берег ріки втікачку. Стріли вода забрала, рани, омиті хвильами, не кровоточили. А матінка-земля вдихнула нове життя у знеможене тіло.

Легко, як птаха, піднялася дівчина, вклонилася Богу, рідній землі. І відчула, що ріка вдихнула у неї надзвичайний дар – мудрість народну: вміння складати пісні, приказки, прислів'я, загадки, казки, переповідати легенди.

Люди, що повернулися з неволі до рідних домівок, стали вважати її чарівницею...

Чутка про дівчину поширилась далеко, і всі розуміли, що вона володіла надзвичайно багатим даром-віном, і скарб той був невичерпний. З усієї Русі з'їжджалися молоді пари до чарівної дівчини, що жила на березі Богу, аби отримати той скарб – і усім вистачало. Старі люди йшли до неї як на прощу, щоб почути мудрість народну. Малі діти просили розповісти їм казку, заспівати пісню... Вона нікому не відмовляла. І назвали ту дивну чарівницю Вінницею, бо всіх наділяла скарбами усного народного мудрого і гарного слова, тим віном (посагом, приданим), яке ставало опорою для щастя й добробуту майбутніх поколінь і нікому не давало змоги забути, хто вони такі та чиї діти.

Може, звідси й така мелодійна назва міста – Вінниця, що постало вінцем прекрасним чарівного Бога, саме там, де мальовничі береги й затишні долини поміж руками-ріками-притоками, вздовж скелястих берегів Богом даної людям ріки.

Учні ланцюжком записують відповіді, аналізують, обирають ті ідеї, які допоможуть розв'язанню поставленої проблеми.

(Спільна орфограма власних іменників – велика буква на початку слова).

Орієнтовний запис на дошці:

Загальні	Власні
місто	Вінниця
земля	Україна
річка	Поділля
перлина	Вінничка
куточок	Бог

4.2. Вибірковий диктант.

Дівчатка записують власні назви іменників, хлопчики – загальні назви.

Слови для диктанту: *Вінниця, місто, ріка, Соборна, Коцюбинський, Південний Буг, Україна, іуцик, Дружок, дівчинка, Оленка, письменник, країна, вулиця.*

Взаємоперевірка у парах (хлопчик і дівчинка).

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

4.3. Психологічна розминка "Лагідне ім'я".

Задання: Лагідно прошепотіти сусідові на вушко його ім'я в зменшено-пестливій формі.

4.4. "Коло друзів".

Учні записують прізвища, ім'я, по батькові учнів, які сидять поруч, попереду й позаду.

(Взаємоперевірка. Кожен перевіряє правильність написаного свого ПІБ).

4.5. "Мовний конструктор".

Задання: Вставити замість крапок пропущені слова (колективно на дощі).

Наше місто

Наше місто називається ... . Центральна вулиця міста – ... . Моя школа розташована на вулиці ... . У місті протікає річка ... . У моєму місті народився й жив український письменник ... . Я дуже люблю своє рідне місто.

4.6. "Хто звілки приїхав?"

Наше місто Вінниця – особливе. Тут проживають люди багатьох національностей: українці, росіяни, поляки, євреї, грузини, вірмени, молдавани, болгари, румуни, татари, німці, білоруси та ін.

Усі вони протягом багатьох століть жили в нашому місті в дружбі і злагоді, розбудовували Вінницю, робили все, щоб вона була найкращою.

Демонструємо зображення людей різних національностей і пропонуємо написати назву країни, з якої вони приїхали до нас.

4.7. Робота у групах "Вітрило".

Задання: Під музичний супровід (звучить пісня "Вінниця" у виконанні Анатолія Руснака) виписати із запропонованого тексту всі власні назви та підібрати до них загальні. Результати записів на вітрилі зачитують учні з останньої парті.

I група: На околиці Вінниці, в колишньому селі Пирогово, знаходиться музей-садиба видатного вченого Миколи Івановича Пирогова. Навчався відомий лікар у Московському університеті. За кілометр від музею-садиби розташована церква-усипальниця, де покоїться тіло відомого вінничанина, яке забальзамував лікар Виводцев.

(Вінниця – місто, Пирогово – село, Микола Іванович Пирогов – вчений, Московський – університет, Виводцев – лікар).

II група: Обличчя нашого міста Вінниці на довгі роки визначають люди, а правильніше архітектори, які проектували, будували, коли неперевершене кам'яне диво, а коли сумні й брутальні сірі споруди. Головною вулицею нашого міста є вулиця Соборна (або Миколаївський проспект). І от саме на цій вулиці є будівля, яка, на наш погляд, заслуговує особливої уваги – готель "Савой". Він був спроектований відомим вінницьким архітектором Григорієм Григоровичем Артиновим.

(Вінниця – місто, Соборна – вулиця, Миколаївський – проспект, "Савой" – готель, Григорій Григорович Артинов – архітектор).

III група: Поети і письменники нашої держави України величали і оспіували місто Вінницю, цей справді мальовничий куточек. Голубою стрічкою в'ється річка Південний Буг, будинки потопають у зелені, із краю в край простяглися стрімкі магістралі. Красується нічними ліхтарями центральна вулиця міста – Соборна. І як тут не повторити услід за поетом Максимом Рильським: "Сади круг Вінниці рясні, цвітуть круг Вінниці пісні, як правди голос, голосні".

(Україна – держава, Вінниця – місто, Південний Буг – річка, Соборна – вулиця, Максим Рильський – поет).

4.8. "Пазли".

Задання: До загальної підібрati власну назву іменників.

місто	Соборна
річка	"Урожай"
вулиця	Вінниця
письменник	Південний Буг
ринок	Коцюбинський

V. Творчі вправи.

5.1. Технологія "Незакінчене речення".

На моніторі пропонуємо невелику розповідь про Михайла Коцюбинського.

Михаїло Михайлович Коцюбинський народився 17 вересня 1864 р. у м. Вінниці в сім'ї дрібного урядовця. Дитинство та юність майбутнього письменника минули в містечках і селах Поділля, куди переводили батька по службі. Освіту здобував у Барській початковій школі (1875–1876) та Шаргородському духовному училищі (1876–1880). На першому році навчання до рук Михайла потрапляють оповідання Марка Вовчка, "Кобзар" Тараса Шевченка, і хлопець сам береться за перо. Друкуватися Коцюбинський почав у 1890 р. – львівський дитячий журнал "Дзвінок" опублікував його вірш "Наша хатка". За один 1891 рік з-під його пера виходять оповідання "Харитя", "Ялинка", "П'ятизлотник", повість "На віру", віршована казка "Завидючий брат".

I група доповнює речення:

Михаїло Коцюбинський навчався в ...

II група доповнює речення:

Перші твори Михайла Коцюбинського: ...

III група доповнює речення:

У дитинстві Михаїло Коцюбинський любив читати твори ...

5.2. Хвилинка-цікавинка "Букет".

Учитель несе класом букет, на пелюстках кожної квітки якого написані цікаві факти про Вінницю та Вінниччину. Дітки озвучують ці факти, а по завершенні складають запитання на основі почутого для свого товариша.

Цікаво знати, що...

- Ріка Бог у грецькій історії названа Гіпанісом, тобто Богом. Згодом її перейменовано на Південний Буг, а Побожжя – на Побужжя.
- Місто Вінниця засноване у 1363 році.
- Розташування Вінниці на перехресті важливих торговельних шляхів – до Чорноморського побережжя, Волошини та Туреччини, Західної Європи – було важливо підставою для її економічного розвитку.
- Вінниччина – частина подільського краю, який незабутня Леся Українка назвала красою України.
- Вінницька область утворена 27 лютого 1932 року.
- Площа Вінниччини – 26,5 тисячі квадратних кілометри, тобто 4,4% території країни.
- Вінницька область з півночі на південь простяглася на 204 км, а з заходу на схід – на 196 км.
- Відстань від Вінниці до Києва – 256 км, до Одеси – 434 км, до Львова – 365 км.
- Найбільші міста Вінниччини: Вінниця, Жмеринка, Могилів-Подільський, Козятин, Хмільник, Ладижин, Гайсин.
- На Вінниччині розвинуте садівництво та ягідництво, у Придністров'ї – виноградарство. Площа плодово-ягідних насаджень становить близько 80 тисяч гектарів, виноградних насаджень – 1,5 тисяч гектарів.

5.3. "Не бійся заглядати у словник".

Називаємо слова *Вінниця*, *вінничанин*, *вінничанка*, *вінничани*, *вінницький*, *Вінниччина* та пропонуємо пояснити, з якої букви, великої чи малої, їх треба писати.

Щоб не помилятися у написанні подібних слів, потрібно звіряти свої думки з орфографічним словником.

Пропонуємо дітям знайти ці слова в "Орфографічному словнику української мови для школяра" (Київ, 2003).

Робимо висновок про те, що назви міст та регіонів пишуться з великої літери, а назви мешканців та прікметники, утворені від власних назв, пишуться з малої літери.

5.4. Завдання підвищеної складності "На перспективу".

Пропонуємо від поданих слів утворити прікметники за зразком.

Південний Буг – південнобузький

Вінниця – ...

Поділля – ...

Старе місто – ...

Вишенька – ...

VI. Підсумок уроку.

6.1. Технологія "Знаю... Розумію... Вмію..."

Пропонуємо кожному учню висловитись щодо своїх знань, умінь та навичок з теми уроку.

6.2. Асоціативний кущ "Шо для мене Вінниця?" (на дошці).

VII. Домашнє завдання.

Вправа 293. Завдання вправи ускладнюється тим, що вписати треба лише імена й прізвища поетів та письменників Вінниччини.